

**Ključna načela za spodbujanje
kakovosti v inkluzivnem izobraževanju**
Priporočila praksi

KLJUČNA NAČELA ZA SPODBUJANJE KAKOVOSTI V INKLUZIVNEM IZOBRAŽEVANJU

Priporočila praksi

**Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju
posebnih potreb**

Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb je neodvisna in samoupravna organizacija, ki jo podpirajo države članice Agencije in evropske ustanove (Komisija in Parlament).

Stališča, ki jih zastopajo posamezniki v tem dokumentu, ne odražajo nujno uradnih mnenj Agencije, njenih držav članic ali Komisije. Komisija ni odgovorna za kakršnokoli uporabo informacij iz tega dokumenta.

Dovoljeno je narediti izvlečke tega poročila, v kolikor je vir jasno naveden, in sicer: Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb (2011). *Ključna načela za spodbujanje kakovosti v inkluzivnem izobraževanju – Priporočila praksi*, Odense, Danska: Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb.

Z namenom, da se omogoči boljši dostop do informacij, je poročilo na voljo v elektronski obliki in v 21 jezikih. Elektronska različica poročila je dostopna na spletni strani Agencije: www.european-agency.org

Poročilo so pripravili:

George Borg, član predstavnškega odbora, Malta

John Hunter, član predstavnškega odbora, Združeno kraljestvo (Severna Irska)

Bryndis Sigurjónsdóttir, nacionalna koordinatorica, Islandija

Simona D'Alessio, Agencija

Urednica: Verity Donnelly, Agencija

Slika na naslovnici: Daniela Demeterová, Češka republika

ISBN: 978-87-7110-313-7 (elektronska različica)

ISBN: 978-87-7110-292-5 (tiskana različica)

© **European Agency for Development in Special Needs Education 2011**

Sekretariat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Danska
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Urad v Bruslju
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Bruselj Belgija
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Lifelong Learning Programme

Izdelavo dokumenta je podprl GD za izobraževanje in kulturo pri Evropski komisiji: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

VSEBINA

PREDGOVOR	5
1. UVOD	7
1.1 Ozadje	7
2. ŠIRJENJE SODELOVANJA ZA VSE UČENCE	9
3. KLJUČNA NAČELA ZA SPODBUJANJA INKLUZIVNE PRAKSE.....	13
3.1 Odzivanje na zahteve učencev	13
3.2 Aktivno sodelovanje učencev.....	13
3.3 Pozitiven odnos učiteljev.....	14
3.4 Učinkovite veščine učiteljev	15
3.5 Šolsko vodstvo z vizijo	16
3.6 Usklajene interdisciplinarne službe	17
4. SKLEPNE UGOTOVITVE	19
5. DODATNE INFORMACIJE	20
5.1 Agencijski viri	20
5.2 Ostali viri	21

PREDGOVOR

Prvo poročilo v zbirki Ključna načela je temeljilo na delu Agencije, objavljenem do leta 2003. Naslednji pregled dela Agencije je bil objavljen leta 2009, in sicer v dokumentu *Ključna načela za spodbujanje kakovosti inkluzivnega izobraževanja – Priporočila načrtovalcem politik*. Obe publikaciji predstavljata sintezo glavnih ugotovitev tematskega dela Agencije v okviru spodbujanja razvoja inkluzivne politike.

Leta 2007 so se predstavniki Agencije dogovorili, da bi takšne povzetke informacij redno izdajali. Istočasno so predlagali, da naj Agencija preseže svoje delo na politikah in ključna načela strne v obliko, uporabno za prakso. Pričujoči dokument je torej pregled dela Agencije od leta 2003 dalje in predstavlja povzetek načel inkluzivne prakse, kot so razvidni iz tematskih projektov vseh držav članic. Celoten seznam pregledanih dokumentov je naveden v 5. poglavju.

Priporočila, ki so jih razvili oblikovalci politik za oblikovalce politik in praktike, predstavljajo ključna sporočila praksi. Upamo, da bodo, skupaj s publikacijo iz leta 2009, v pomoč vsem vodilnim v izobraževanju pri spodbujanju inkluzivnejšega izobraževalnega sistema v Evropi.

Tematske publikacije Agencije, ki so bile uporabljene pri izdelavi načel za prakso v tem dokumentu, so prikazane v matriki, ki je, skupaj z vsemi informacijami o pričujočem delu na voljo na: <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles>

Cor Meijer

Direktor Evropske agencije za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb

1. UVOD

Poročila Agencije o ključnih načelih, objavljenih 2003 in 2009, vsebujejo priporočila o vidikih izobraževalne politike, ki so se izkazali kot učinkoviti pri podpori inkluzije učencev z različnimi vrstami posebnih izobraževalnih potreb (PIP) in predstavljajo osnovo kakovostnega izobraževanja za vse. Dokument črpa iz dela Agencije od 2003 dalje ter povzema ključna načela za prakso, ki so bistvena za zagotavljanje kakovostne pomoči učencem z različnimi potrebami v rednih šolskih okoljih.

1.1 Ozadje

Nekaj ključnih evropskih in mednarodnih načel za inkluzivno izobraževanje je navedenih na: <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles/a-european-and-international-approach-to-inclusive-education>. Številne novejšje publikacije, ki poudarjajo, da morajo šole bolje izobraževati vse učence v skupnostih, predstavljajo okvir sedanjega dela.

Zaradi UNESCO-vih *Političnih smernic o inkluziji v izobraževanju* (2009), je vedno bolj sprejemljivo dejstvo, da sta inkluzija in kakovost recipročni zadevi – in da inkluzivna etika bistveno prispeva h kakovosti izobraževanja vseh učencev. Vloga inkluzivnega izobraževanja je v razvoju bolj pravične, enake in demokratične družbe, kjer je različnost cenjena, postaja vedno pomembnejša. Takšen razvoj vključuje načela kot so enake možnosti, nediskriminacija in univerzalen dostop. Zlasti pa je treba poskrbeti za individualne potrebe učencev, ki jim grozi socialna izključenost in marginalizacija.

Svet Evropske unije (2009) poudarja, da 'mora izobraževanje spodbujati medkulturne kompetence, demokratične vrednote in spoštovanje temeljnih pravic ter okolja, kot se tudi boriti proti vsem oblikam diskriminacije. Vse mlade ljudi moramo usposobiti za pozitivno sporazumevanje z vrstniki iz različnih okolij' (str. 3).

To je povezava, ki jo še dodatno podpirajo *Sklepi Sveta ministrov o socialni dimenziji izobraževanja in usposabljanja* (2010), kjer je zapisano, da morajo izobraževalni sistemi v Evropi zagotoviti tako pravičnost kot tudi odličnost. Boljši izobraževalni dosežki in ključne kompetence vseh so pomembni ne le za gospodarsko rast in

konkurenčnost, ampak tudi za zmanjšanje revščine in spodbujanje socialne vključenosti.

Komisija Evropskih skupnosti (2006) opredeljuje pravičnost takole: '... pravičnost pomeni, do kakšne mere posamezniki lahko izkoristijo izobraževanje in usposabljanje v smislu priložnosti, dostopa, obravnave in rezultatov' (str. 2). OECD (2007) pa povezuje pravičnost s poštenostjo ter pravi, da osebne in socialne okoliščine ne smejo biti ovira pri razvoju izobraževalnega potenciala.

Konvencijo Združenih narodov o pravicah invalidov (2006) (UNCRPD), zlasti 24. člen, ki govori o izobraževanju in zagovarja inkluzivno izobraževanje, so skupaj z Opcijskim protokolom ratificirale številne države članice Agencije kakor tudi Evropska unija (glej: <http://www.un.org/disabilities/latest.asp?id=169>). Cilji Invalidnostne strategije EU 2010–2020 pa so povezati politike EU z UNCRPD.

Svetovno poročilo o invalidnosti (2011) poudarja pomen ustreznega usposabljanja učiteljev na rednih šolah: postati morajo samozavestni in kompetentni za poučevanje otrok z različnimi izobraževalnimi potrebami. V poročilu je zapisano, da morajo programi izobraževanja učiteljev posredovati stališča in vrednote in ne zgolj znanje in veščine.

Inkluzija je tema, o kateri se na široko razpravlja v vseh državah, ki so članice Agencije. Čeprav obstajajo razlike v pristopih zadovoljevanja potreb učencev, zlasti tistih, ki potrebujejo dodatno pomoč zaradi posebnih izobraževalnih potreb in invalidnosti, so tu še številne skupne značilnosti, osredotočene na izboljšanje dosežkov vseh učencev. Naslednje poglavje obravnava temelje načel, ki izhajajo iz prakse in so rezultat dela Agencije, prikazanega v tretjem poglavju.

2. ŠIRJENJE SODELOVANJA ZA VSE UČENCE

Z namenom, da se povečajo izobraževalne priložnosti za vse učence, je bilo v publikaciji *Ključna načela za spodbujanje kakovosti v inkluzivnem izobraževanju* (2009) širjenje sodelovanja opredeljeno kot poglobitno načelo. Naslednje, medsebojno povezane teme, ki iz tega izhajajo so:

- izobraževanje in usposabljanje o inkluzivnem izobraževanju za vse učitelje;
- organizacijska kultura in etika, ki spodbujata inkluzijo;
- podporne strukture, organizirane kot pomoč inkluziji;
- fleksibilni sistemi virov, ki spodbujajo inkluzijo;
- politike, ki spodbujajo inkluzijo;
- zakonodaja, ki spodbuja inkluzijo.

Omenjene teme predstavljajo osnovo praktičnih načel, ki so bila identificirana v tematskih projektih Agencije in so zato v tem dokumentu razložena podrobneje.

V uvodu je zapisano, da razumemo danes inkluzijo kot človekovo pravico, ki zajame več učencev kot pa le tiste s posebnimi izobraževalnimi potrebami. Kot je zapisano v projektu Agencije iz leta 2011 *Sodelovanje v inkluzivnem izobraževanju – okvir za razvoj kazalnikov*, se mnogi učenci, čeprav fizično prisotni v šoli, ne učijo in zapuščajo šolo z maloštevilnimi pozitivnimi rezultati. Aktivno sodelovanje v vseh vidikih šolskega življenja je bistveno, če naj učenci nadaljujejo z izobraževanjem in se čim več naučijo za življenje, delo in globalno državljanstvo.

V zvezi s prezgodnjim zapuščanjem šole, je Svet Evropske Unije (2011) zapisal, da: 'so politični ukrepi, ki stanje lahko izboljšajo, boljše izobraževanje v zgodnjem otroštvu, posodobljeni učni načrti, izboljšano izobraževanje učiteljev, inovativne učne metode, individualizirana pomoč – zlasti za prikrajšane skupine, vključno s priseljenci, Romi – in tesnejše sodelovanje z družinami ter lokalno skupnostjo' (str. 2). Z oblikovanjem učinkovitih partnerstev so šole sposobne pozitivno vplivati na pogoje izven šole, kar prispeva k učinkovitejši pomoči učencem in njihovim družinam.

Najnovejši publikaciji Agencije, *Izvajanje inkluzivnega ocenjevanja* (2009) in *Izobraževanje učiteljev za inkluzijo v Evropi* (2011) opozarjata, da potrebujejo učitelji čas za profesionalno refleksijo ter trdita, da morajo učitelji in učenci razviti pozitivno mišljenje, medtem ko morajo sprejeti izzive in napake kot nadaljnje učne priložnosti. Inkluzijo moramo pozdraviti in spoštovati, kjerkoli je prisotna, razlike pa videti kot vir za učenje. Čisto jasno je, da igra pri razvoju pozitivnih odnosov pri učiteljih ključno vlogo začetno in nadaljnje izobraževanje.

Publikacija *Ocenjevanje v inkluzivnih okoljih* (2007) poudarja, da igrajo v premiku k inkluzivnemu izobraževanju ključno vlogo šolski ravnatelji. Medtem ko so učitelji vodje svojih razredov, ki vplivajo na poučevanje in učenje v razredu, pa ne morejo jamčiti razvoja inkluzivne prakse, v kolikor šolska vodstvena ekipa ne podpira njihovega dela in stalnega strokovnega razvoja. Šolski vodje morajo omogočiti pogoje za inkluzivni razvoj s pozitivnim odnosom in zavezanosti sodelovanju, timskega delu, poizvedovanju in inovacijam.

V pozitivnem šolskem etosu se učencem prisluhne in aktivno vključi v ocenjevanje in učenje, kot je zapisano v publikaciji *Glas mladih: srečanje različnih v izobraževanju* (2008). *Svetovno poročilo o invalidnosti* (2011) tudi poudarja potrebo, da je učencem z invalidnostmi treba prisluhni. Da pa se bo to lahko zgodilo, morajo imeti učenci na voljo različne možnosti dostopa do informacij (npr.: ob uporabi ustreznih metod sporazumevanja), nato pa potrebujejo pomoč, da te informacije predelajo, organizirajo svoje ideje ter se smiselno odzovejo.

V poročilu Agencije *Ocenjevanje v inkluzivnih okoljih* (2007) je zapisano, da morajo učitelji delovati bolj kot vodiči in posredniki (facilitatorji) učenja. Ocenjevanje mora postati sestavni del učnega procesa, v katerem učenci povedo, kaj bi radi, navedejo svoje interese in kaj jih pri učenju ovira. Publikaciji Agencije *Posebno izobraževanje v Evropi* (2003) in *Večkulturna raznolikost in izobraževanje na področju posebnih potreb* (2009) nadalje poudarjata, kako pomemben je individualiziran pristop. Poročilo *IKT v izobraževanju ljudi z invalidnostmi* (2011) (skupna publikacija z IITE, UNESCO) navaja, kakšno pomembno orodje so informacije in komunikacijska tehnologija pri podpori individualiziranih učnih pristopov.

Ključni del razvoja inkluzivne prakse predstavljajo tudi posebna okolja. Ko razvijejo svojo vlogo kot viri, omogočajo takšna okolja lažjo izmenjavo strokovnega znanja preko mreženja in dialoga. tako se poveča zmožnost šol za odzivanje na različne potrebe. V publikaciji *Izobraževanje za posebne potrebe v Evropi – tematska publikacija* (2003) je podano mnenje, da takšna praksa izboljšuje podporo vsem učencem.

Učenci in njihove družine, ki potrebujejo dodatno pomoč, morajo imeti možnost dostopa do usklajenih načrtov glede zagotavljanja ustreznih, cenovno dostopnih in konsistentnih storitev, s katerimi bodo zadovoljene njihove potrebe in doseženi pozitivni dolgoročni rezultati. V dokumentu *Zgodnja obravnava v otroštvu: napredek in razvoj 2005–2010* (2010) je poudarjeno, da morajo šole in podporne službe različnih disciplin tesno sodelovati, da bodo zadovoljile potrebe učencev in njihovih družin prav v vsaki lokalni skupnosti. Investicije za pomoč v zgodnjem otroštvu in v zgodnjo podporo vsem učencem moramo razumeti kot dolgoročen ukrep, ki bo pripomogel k zmanjšanju storitev za ranljive učence kasneje v življenju. Poročilo *IKT v izobraževanju ljudi z invalidnostmi* (2011) poudarja pomen vključevanja družin v razvijanje orodja in pristopov k učencem, ki bi jih uporabljali pri učenju in v domačem okolju kot stalen in usklajen vir.

Poročilo *Izvajanje inkluzivnega ocenjevanja* (2009) opisuje premik od več-disciplinarnega k med-disciplinarnemu delu, kjer prihaja do povezovanja znanja in perspektiv o različnih področjih strokovnega znanja, z namenom da se problem obravnava celostno in da so omogočene fleksibilnejše možnosti izbire pomoči. Sodelovalni pristop zahteva sodelovanje različnih političnih sektorjev (npr.: zdravstva in socialne službe) na vseh ravneh.

Medtem ko se priznava kritična vloga učitelja in šolskih ravnateljev, pa ključna načela, predstavljena v dokumentu, izhajajo iz učenčeve perspektive. Otroci in mladostniki so v osrčju načrtovanja o svoji prisotnosti (dostop in prisotnost), sodelovanja (v kakovostnih učnih izkušnjah) in dosežkov (rezultatov, ki so plod vključenosti v učni proces). Omenjeni model je prikazan v UNESCO-vem dokumentu *Smernice za inkluzijo* (2005), ki povzema elemente iz dela Agencije in poudarja, da prisotnost – v kakršnem koli izobraževalnem okolju – sama po sebi ne zadošča. Kot so poudarili mladi delegati na predstavitvi v Evropskem parlamentu v Bruslju novembra 2011,

morajo biti učenci aktivno vključeni v ocenjevanje in učenje kakor tudi v vsakršno odločanje o svoji prihodnosti.

3. KLJUČNA NAČELA ZA SPODBUJANJA INKLUZIVNE PRAKSE

Medtem ko se večina dela Agencija osredotoča na sektor obveznega izobraževanja, pa veljajo predstavljena načela za vse sektorje in obdobja vseživljenjskega učenja ter za formalno in neformalno izobraževanje. Na učenca osredotočena načela veljajo enako za učence z in brez invalidnosti, kajti inkluzija predstavlja kakovost izobraževanja vseh učencev.

3.1 Odzivanje na zahteve učencev

Zahteve učencev, njihovih družin in zagovornikov moramo prisluhniti zlasti takrat, ko se odloča o njihovem življenju.

Učenci morajo dobiti pomembne informacije v ustrezni obliki, da se bodo lahko polno udeleževali v razpravah in odločali o svojem izobraževanju in načrtih za prihodnost.

Učenci morajo imeti besedo pri odločitvah, ki se jih tičejo, in sicer v zvezi:

- z ocenjevanjem – izbira različnih načinov prikaza znanja, razumevanja in kaj so sposobni narediti. Vključeni morajo biti v razprave o informacijah o ocenjevanju in kako lahko le-to pripomore k učenju v prihodnosti;
- z učnim procesom – različni načini dostopa do informacij, ki morajo biti osmišljene; različni načini lastnega izražanja;
- z načrtovanjem učenja, upoštevajoč osebne dejavnike;
- z zagotavljanjem pomoči pri odpravljanju ovir pri učenju, ki jih ne stigmatizira ali pa ločuje od vrstnikov;
- z učnim načrtom – imeti morajo besedo pri pomembnih, smiselnih in njim prilagojenih izidih;
- z ovrednotenjem učnih izidov, da se zagotovi učni uspeh in učenčeva dobrobit.

3.2 Aktivno sodelovanje učencev

Vsi učenci imajo pravico do aktivne udeležbe v življenju šole in skupnosti.

Vsi učenci naj bi se počutili, da so del razreda/šole ter da so cenjeni zaradi svojega individualnega doprinosa življenju skupnosti. Z učenci se je treba pogovoriti o kakršnikoli dodatni pomoči, potrebni za sodelovanje pri vseh dejavnostih in jim omogočiti celoten razpon izkušenj.

Učenci morajo:

- imeti občutek pripadnosti in se čutiti varne v šolskem okolju;
- imeti priložnost za sodelovanje in za sodelovalno učenje v fleksibilnih vrstniških skupinah, da razvijejo socialne in komunikacijske veščine;
- dobiti priznanje za uspeh;
- dobiti priložnost polno sodelovati v šolskih krožkih in izvenšolskih dejavnostih;
- razviti odgovornost za lastno učenje in sprejeti aktivno vlogo v učnem procesu, ob tem pa vzdrževati visoka pričakovanja in se vedno bolj samostojno učiti;
- prepoznati svojo odgovornost do drugih v šoli in skupnosti.

3.3 Pozitiven odnos učiteljev

Vsi učitelji bi morali imeti pozitiven odnos do vseh učencev in biti pripravljeni sodelovati s kolegi.

Vsi učitelji naj bi razumeli različnost kot spodbudo za lastno učenje. V okviru začetnega in nadaljevalnega izobraževanja morajo učitelji pridobiti izkušnje, na osnovi katerih bodo razvili pozitivna stališča in vrednote. Izobraževanje jih mora spodbujati k raziskovanju, refleksiji in iskanju inovativnih rešitev za izzive, ki izvirajo iz različnosti učencev. Zlasti pa morajo sprejemati pomoč kolegov z drugačnim strokovnim znanjem in z njimi sodelovati ter tako preiti z individualnega na kolektivni pristop k delu.

Učitelj bi moral:

- prevzeti odgovornost za vse učence in pokazati razumevanje temeljnih potreb, ki so skupne vsem. To so: počutiti se varno, pripadati, prijetno preživljati čas v šoli in dosežati smiselne rezultate;

-
-
- ceniti rezultate in se čutiti zavezane za doseganje širokega razpona rezultatov (vključno s čustvenim zdravjem in dobrobitjo ter socialnimi veščinami) ter ohranjati visoka pričakovanja za vse učence;
 - prepoznati, kdaj učenec potrebuje pomoč ter jo tankočutno organizirati skupaj z učencem, brez uporabe potencialno omejujočih oznak;
 - biti seznanjen z vrsto različnih virov (vključno z IKT) in razvijati veščine za učinkovito delo v razredu;
 - imeti pozitiven odnos do inovacij in biti pripravljen nadaljevati z osebnim in strokovnim razvojem;
 - sodelovati s kolegi in jim pomagati z refleksijo lastne prakse. Razvijati 'timsko' znanje in veščine, potrebne za pomoč učencem (na primer: pri razvoju individualne pomoči, razredne strategije ali načrtov za prehod);
 - učinkovito komunicirati z učenci, starši in kolegi iz vseh agencij ter podpirati sodelovalno prakso, od česar naj bi imeli korist učenci.

3.4 Učinkovite veščine učiteljev

Vsi učitelji morajo razviti veščine za zadovoljevanje različnih potreb vseh učencev.

V času začetnega in nadaljevalnega izobraževanja je učitelje potrebno opremiti z veščinami, znanjem in razumevanjem, kar jim bo vlilo zaupanje za učinkovito obvladovanje različnih učenčevih potreb. Učitelji bi morali razviti vrsto pristopov k ocenjevanju in pedagogiko, ki omogoča fleksibilno uporabo le-teh, da se zmanjšajo ovire za učenja in omogoči sodelovanje ter uspeh. Razlogi za uporabljene pristope jim morajo biti jasni, v tem ko prepoznajo in razmišljajo o dejavnikih vpliva na učenje in na možne ovire.

Učitelji bi morali znati:

- ocenjevati učence z uporabo različnih pristopov, da lahko pokažejo, kaj znajo, razumejo in so sposobni narediti;
- uporabljati povratne informacije za ugotavljanje in premagovanje ovir v učenju (fizične, odnosne, organizacijske) in z učenci načrtovati bodoče učenje, ki bo dostopno, razumljivo in povezano z njihovim življenjem;

- ponuditi vrsto učnih priložnosti z možnostjo izbire za vse učence, v skladu z razumevanjem inteligence kot večdimenzionalne lastnosti;
- uporabljati vrsto različnih pristopov k poučevanju, v fleksibilnih skupinah in upoštevajoč učenčeve preference;
- načrtovati smiseln učni načrt, ki nudi koherentne priložnosti za razvoj glavnih, medpredmetnih kompetenc in smiselno zaposlitev vseh učencev;
- sodelovati s kolegi pri razvoju individualnih načrtov, da se zagotovi skladna uporaba potrebne pomoči, pripomočkov in prilagoditev, ki jih učenec potrebuje.

3.5 Šolsko vodstvo z vizijo

Šolski vodje morajo ceniti različnost zaposlenih kot tudi učencev, spodbujati kolegialnost in podpirati inovacije.

Učinkovita inkluzivna praksa zahteva vizionarsko vodstvo na vseh ravneh; vodstvo, ki izžareva inkluzivne vrednote in razvija pozitiven etos ter okolje za učenje, kar je osnova kakovostnega izobraževanja. Inkluzivne vrednote so očitne v politikah in razvojnih načrtih šole, istočasno pa se manifestirajo v medsebojno podprtih delovnih odnosih in praksi vodstva, osebja in učencev.

Šolski vodje morajo:

- vzpostaviti pozitiven etos in učno kulturo, s tem da so njihova vizija in inkluzivne vrednote ter prepričanja razpoznavna v vseh vidikih šolskega življenja;
- zagotoviti, da sta inkluzija in učenčeva dobrobit osrednji element vseh politik in razvidna v praksi;
- organizirati šolo tako, da ne pride do dajanja oznak učencem ali pa, da se jih kakorkoli razvršča. Namesto tega oblikovati fleksibilne, mešane skupine za različne dejavnosti;
- biti aktivni pri spodbujanju odzivov na razlike, tako da širijo možnosti tega, kar je učencem na voljo v običajnem učnem okolju;

-
-
- spodbujati in krepiti zaposlene k razvijanju svojih zmogljivosti in kompetenc, da bodo znali zadovoljiti različne potrebe z različnimi pristopi in prispevati strokovno znanje celotni šolski skupnosti;
 - podpirati osebje pri refleksiji prakse in pri razvoju v avtonomne vseživljenjske učence;
 - učinkovito upravljati vire in zagotoviti, da odražajo in spoštujejo raznolikost učencev v šoli;
 - uporabiti finančna sredstva ustvarjalno, da se zagotovi fizičen dostop do stavb in ustrezna pomoč (vključno s pripomočki/IKT) za vse učence;
 - razviti učinkovito spremljanje, samopregled in evalvacijo, osredotočeno na učence, ki upošteva dosežke vseh učencev kakor tudi šolski uspeh;
 - uporabiti rezultate spremljanja in evalvacije za načrtovanje in strateške izboljšave v smeri razvoja šolskih zmogljivosti za najboljši možni napredek vseh učencev;
 - omogočiti učinkovito psihološko pomoč vsem zaposlenim in ustrezno obvladati zunanje pritiske, tako da je vsem jasno, zakaj šola uporablja določen pristop;
 - upravljati s specialisti, notranjimi in zunanjimi mrežami, da skupaj prevzamejo odgovornost in delujejo v partnerskem duhu. Vsem učencem je namreč treba olajšati dostop do dejavnosti v okviru učnega načrta kot tudi do šolskih krožkov;
 - učinkovito komunicirati z lokalno skupnostjo, interdisciplinarnimi podpornimi službami in v specialističnih okoljih, da se zagotovi celosten in usklajen pristop do učencev in njihovih družin. To je pristop, s katerim je mogoče zadovoljiti širše potrebe in izboljšati učenje.

3.6 Usklajene interdisciplinarne službe

Vsaka šola mora imeti dostop do pomoči interdisciplinarnih skupnostnih služb.

Otroci in mladostniki ne bodo uspešni v učenju, v kolikor niso zadovoljene njihove temeljne zdravstvene, socialne in čustvene potrebe. To lahko vključuje tudi pomoč družinam in skupnostim, za

kar so potrebne zdravstvene in socialne službe, ki morajo delovati z roko v roki ter tako zagotoviti celosten pristop.

Interdisciplinarne službe morajo:

- demonstrirati dobre delovne odnose in učinkovito komunikacijo znotraj in med različnimi sektorji/slужbami in šolami v skupnosti. Omogočiti morajo izmenjavo informacij kakor tudi ustrezno in pravočasno pomoč za dodatne potrebe (kot so terapije in medicinske storitve, pomoč za mentalno zdravje, itd.);
- tesno sodelovati s starši in učenci, da se okrepijo vezi med družino, šolo in interdisciplinarno skupino;
- sodelovati s šolami in pritegniti vse nosilce interesov, vključiti lokalne posebne šole/okolja v svoja podporna omrežja in poiskati inovativne načine za izmenjavo strokovnega znanja.

4. SKLEPNE UGOTOVITVE

Izhajajoč iz dela Agencije in zlasti iz ključnih načel, poudarjenih v priporočilih 2009, predstavlja dokument najpomembnejša priporočila za spodbujanje inkluzivne prakse.

Komisija evropske skupnosti pripisuje velik pomen učiteljevi vlogi in pravi (2006): 'Najpomembnejši dejavniki učinkovitosti in pravičnosti so kakovost, izkušnje in motivacija učiteljev ter pedagogika, ki jo uporabljajo. V sodelovanju s starši in socialnimi službami za učence lahko učitelji odigrajo ključno vlogo v zagotavljanju sodelovanja najbolj prikrajšanih otrok' (str. 6).

Cor Meijer, direktor Agencije, je ob predstavitvi Svetovnega poročila o invalidnosti (junij 2011) rekel: 'Lahko se pogovarjamo o inkluziji na več ravneh, konceptualni, politični, normativni ali raziskovalni ravni, toda na koncu koncev je učitelj v razredu tisti, ki mora obvladati različne učence v razredu. In učitelj je tisti, ki izvaja načela inkluzivnega izobraževanja'.

Načela, predstavljena v tem dokumentu, lahko pomagajo učiteljem in ostalim praktikom razviti inkluzivnejšo prakso in učinkovito zadovoljiti različne potrebe v rednih razredih, še zlasti če bodo podprta s tistimi, ki so bila namenjena oblikovalcem politik leta 2009.

5. DODATNE INFORMACIJE

Vse informacije, omenjene v dokumentu, so dostopne na spletni strani Agencije, pod naslovom Ključna načela – področje prakse: <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles>

To so:

- ‘matrika’ dokaznega gradiva, iz študij Agencije, ki so osnova posameznih ključnih načel, obravnavanih v tretjem poglavju;
- povezave z vsemi publikacijami in gradivom Agencije, omenjenem v pričujočem dokumentu.

5.1 Agencijski viri

- *Posebno izobraževanje v Evropi* (2003)
- *Izobraževanje na področju posebnih potreb v Evropi – tematska publikacija* (zvezek 1, 2003 in zvezek 2, 2006)
- *Inkluzivno izobraževanje in praksa v srednješolskem izobraževanju* (2005)
- *Pogledi mladih o izobraževanju na področju posebnih potreb* (2005)
- *Zgodnja obravnava v otroštvu* (2005)
- *Individualni načrti prehodov* (2006)
- *Ocenjevanje v inkluzivnih okoljih* (2007 in 2009)
- *Glas mladih: srečanje različnih v izobraževanju* (2008)
- *Lizbonska deklaracija. Pogledi mladih na inkluzivno izobraževanje* (2007)
- *Izvajanje inkluzivnega ocenjevanja* (2009); *Ocenjevanje za učenje in učenci s posebnimi izobraževalnimi potrebami* (2009); *Inkluzivno ocenjevanje v praksi* (2009); *Ciprska priporočila za inkluzivno ocenjevanje* (2009)
- *Razvoj niza kazalnikov – za inkluzivno izobraževanje v Evropi* (2009)
- *Večkulturna raznolikost in izobraževanje na področju posebnih potreb* (2009)

-
-
- *Zgodnja obravnava v otroštvu – napredek in razvoj 2005–2010* (2010)
 - *Inkluzivno izobraževanje – projektni okvir in utemeljitev* (2010)
 - *Izobraževanje učiteljev za inkluzijo – pregled literature* (2010)
 - *IKT v izobraževanju ljudi z invalidnostmi* (2011)
 - *Izobraževanje učiteljev za inkluzijo v Evropi* (2011)
 - *Sodelovanje v inkluzivnem izobraževanju – okvir za razvoj kazalnikov* (2011).

5.2 Ostali viri

Komisija evropskih skupnosti (2006) *Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu. Učinkovitost in pravičnost v evropskih sistemih izobraževanja in usposabljanja*. Bruselj, 8.9.2006 COM(2006) 481 konč. http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/comm481_en.pdf

Komisija evropskih skupnosti (2010) *Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomskemu in socialnemu odboru in Odboru regij. Evropska strategija o invalidnosti 2010–2020: obnovljena zaveza za Evropo brez ovir*. Bruselj, 15.11.2010 COM (2010) 636 konč.

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (2007) *No more failures: Ten steps to equity in education*, OECD, Paris

Organizacija združenih narodov (2006) *Konvencija o pravicah invalidov*, New York: Združeni narodi. Elektronski vir je na voljo na spletu na: http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/invalidi/konvencija_o_pravicah_invalidov/

Svet Evropske Unije (2009a) *Sklepi Sveta z dne 12. maja 2009 o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju ('ET 2020')* (2009/C 119/02)

Svet Evropske Unije (2010) *Sklepi Sveta o socialni dimenziji izobraževanja in usposabljanja*. 3013. zasedanje Sveta izobraževanje, mladina in kultura 11/05/2010

Svet Evropske Unije (2011) *Sklepi Sveta o vlogi izobraževanja in usposabljanja pri izvajanju strategije 'Evropa 2020'* (2011/C 70/01)

Svetovna zdravstvena organizacija (2011) *Svetovno poročilo o invalidnosti*. Ženeva: Švica. WHO

UNESCO (2005) *Smernice za inkluzijo: zagotavljanje dostopa do izobraževanja za vse*. UNESCO, Paris

UNESCO (2009) *Smernice politik o inkluziji v izobraževanju*. UNESCO, Paris

Prvo poročilo v seriji Ključnih načel temelji na delu Agencije, objavljenem do leta 2003. Naslednji pregled dela Agencije je bil objavljen leta 2009, in sicer v dokumentu *Ključna načela spodbujanja kakovosti v inkluzivnem izobraževanju – Priporočila oblikovalcem politik*.

Obe publikaciji nudita sintezo glavnih ugotovitev, ki izhajajo iz tematskega dela Agencije v podporo razvoju politike inkluzivnega izobraževanja.

Pričujoči tretji dokument v seriji Ključnih načel ponovno črpa iz tematskega dela Agencije, ki je bilo opravljeno od leta 2003 dalje, vendar se osredotoča na ključna načela za prakso, ki podpirajo kakovost inkluzivnega izobraževanja. Pripravili so ga oblikovalci politik na področju izobraževanja in praktiki, in sicer za oblikovalce politik in druge vodilne strokovnjake v izobraževanju. Cilj dokumenta je podati povzetek glavnih načel za prakso, ki so ključnega pomena za kakovostno pomoč učencem z različnimi potrebami v rednih izobraževalnih okoljih.

Upamo, da bodo priporočila o ključnih načelih prispevala k nadaljnjemu premiku v inkluzivnejše izobraževalne sisteme v Evropi.

